

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

САМАРДАК ПРОТИ УКРАЇНИ

(Заявка № 43109/05)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

4 листопада 2010

НЕОФІЦІЙНИЙ ПЕРЕКЛАД

проведений ФОНДОМ «ПРАВО І ДЕМОКРАТІЯ»

*Це рішення стане кінцевим при умовах викладених в Статті 44 § 2 Конвенції.
Може підлягати редакторським виправленням.*

У справі «Самардак проти України»,

Європейський Суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи в складі:

Пеер Лоренсен, *Президент*,
Рената Яегер,
Карел Юнгвейрт,
Марк Віллінджер,
Міряна Лазарова Трайковска,
Здравка Калайджієва,
Ганна Юджівська, *судді*,
і Клаудія Вестердйк, *Секретар секції*,

Розглянули справу в закритому засіданні 12 жовтня 2010 року,

Виголошує наступне рішення, прийняте в цей день:

ПРОЦЕДУРА

1. Дана справа заснована на заяві (№ 43109/05) проти України, поданій до Суду у відповідності зі статтею 34 Конвенції про захист прав людини й основних свобод (далі - "Конвенція") українським громадянином, п. Іваном Трохимовичем Самардаком (далі - "заявник"), 4 листопада 2005 р.
2. Заявник, якому була надана правова допомога, був представлений п. Р. Таратулою, адвокатом, що практикує у Львові. Український уряд (далі - "Уряд") було презентовано своїм уповноваженим, п. Ю. Зайцевим.
3. Заявник стверджував, що він піддався жорстокому поводженню з боку співробітників міліції, і що ефективного розслідування його скарги не було проведено.
4. 10 листопада 2008 року Голова П'ятої Секції ухвалив повідомити Уряд про дану заяву. Суд також ухвалив рішення щодо прийнятності заяви одночасно з її розглядом по суті (стаття 29 § 1).

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Заявник народився в 1952 році й живе у Львові.
6. Приблизно в 13:40 у суботу, 20 квітня 2002 року, співробітники міліції В. З. і С. П. побачили заявника, що грався ножом на автобусній зупинці, і доставили його в Личаківське районне відділення міліції м. Львова для допиту. У міліції ніж вилучили й направили на експертизу для визначення, чи можна кваліфікувати його як холодна зброя. Після допиту заявник був звільнений без офіційної реєстрації затримання.
7. У понеділок 22 квітня 2002 року заявник подав скаргу в Личаківську районну прокуратуру Львова про те, що співробітники міліції жорстоко побили його під час допиту, без причини надягли на нього наручники і намагалися підвісити його на трубі. Після цієї скарги заявник був направлений на медичну експертизу.
8. 23 квітня 2002 року медичні експерти встановили, що заявник має кілька подряпин і багаточисленні забої на голові й різних частинах тіла, які спільно можна кваліфікувати як легкі тілесні ушкодження.
9. У той же день було ухвалене рішення про відмову в порушенні справи відносно заявника, тому що вилучений у нього ніж не міг бути кваліфікований як холодна зброя.
10. 30 квітня 2002 року слідчий відділ Личаківської районної прокуратури відмовився порушити кримінальну справу відносно скарги заявника на жорстоке поводження. Рішення опиралося, у першу чергу, на показання двох співробітників міліції, які

заявили, що заявник, можливо, одержав ушкодження при його супроводі у відділення міліції, тому що він відмовився іти за ними, і їм довелося вдатися до бойових прийомів, щоб змусити його підкоритися.

11. 24 травня 2002 Личаківський районний прокурор скасував це рішення як "незаконне й невинуватене", зокрема у зв'язку з тим, що сам заявник не був допитаний, і що не були з'ясовані обставини його утримання у відділенні міліції. Прокурор звернувся з вимогою провести додаткове медичне обстеження травм заявника.

12. Згідно з результатами нового медичного обстеження, проведеного між 3 і 7 червня 2002 року, у заявника були додатково виявлені переломи декількох ребер, які могли бути отримано 20 квітня 2002 року. Травми заявника були відповідно перекваліфіковані в "тілесні ушкодження середньої ваги".

13. У період із червня по жовтень 2002 року були прийняті ще три рішення про відмову в порушенні кримінальної справи (7 червня, 1 серпня й 13 вересня 2002 року), які вказували на ймовірність того, що заявник одержав травми в результаті застосування пропорційної сили, при супроводі його у відділення міліції. Ці рішення було скасовано. 11 липня, 28 серпня й 29 жовтня 2002 року, відповідно. Останнім рішенням було, крім того, ухвалено порушити офіційну кримінальну справу стосовно інциденту.

14. 31 березня 2003 року кримінальна справа була припинена за браком доказів злочинної поведінки співробітників міліції.

15. У квітні 2003 року заявник звернувся в Личаківський районний суд Львова з апеляцією проти рішення про припинення кримінальної справи.

16. 1 серпня 2003 року районний суд задовольнив апеляцію заявника й відновив розгляд. Він відзначив, зокрема, що в ході допиту заявник надав докладні й послідовні описи обставин, що привели до його травм. Два співробітники міліції, з іншого боку, змінили свої початкові показання (на самому початку вони стверджували, що заявник, можливо, був травмований у результаті застосування бойових прийомів при його супроводі у відділення міліції, а згодом вони заявили, що, пручаючись цим прийомам, він випадково впав і одержав травми). Суд також виразив сумнів, що численні травми заявника на різних частинах тіла можуть бути пояснені одним падінням, як стверджували співробітники міліції, і доручив слідчим органам допитати медичних експертів щодо правдоподібності тверджень міліціонерів і заявника щодо інциденту. Суд також доручив слідчим органам з'ясувати, чому затримання заявника не було належним чином оформлене, а також допитати інших можливих свідків цих подій.

17. 6 серпня 2004 року додаткова медична експертиза підтвердила, що в заявника є переломи трьох ребер, які могли бути отримані 20 квітня 2002 року.

18. 17 вересня 2004 року й 26 січня 2005 року кримінальна справа була припинена практично на тих же підставах, що й раніше. 15 жовтня 2004 року й 10 березня 2005 року, відповідно, Львівська обласна прокуратура скасувала ці рішення, вважаючи, що попередні вказівки суду не були повністю виконані.

19. 17 червня 2005 року слідчий відділ районної прокуратури знову припинив кримінальну справу, посилаючись на ймовірність того, що заявник одержав травми в результаті застосування пропорційної сили, при супроводі його у відділення міліції. У якості аргументації були наведені, зокрема, додаткові показання двох співробітників міліції, підозрюваних у жорстокому поводженні, ряду інших посадових осіб, декількох осіб, що утримувалися у відділенні міліції в той же день, і двох свідків, у присутності яких у заявника був вилучений ніж. Вищезгадані особи заявили, що, хоча вони не в змозі згадати подробиці через те, що пройшло багато часу, вони не були свідками жорстокого поводження із заявником. Співробітник міліції, який був відповідальним за реєстрацію затриманих 20 квітня 2002 року, також заявив, що заявник не був офіційно затриманий, оскільки про це не було відповідного запису в журналі.

20. 3 серпня 2005 року Львівська обласна прокуратура скасувала рішення про припинення розгляду, і направила справу для подальшого розслідування.

21. 3 січня 2006 року розслідування було припинено практично на тих же підставах, що й раніше, і з посиланням практично на ті ж джерела доказів. Заявник звернувся в районний суд.

22. 9 серпня 2006 року районний суд скасував рішення від 3 січня 2006 року, довідавшись, що його попередні інструкції не були виконані. ЗОКРЕМА, він відзначив, що дотепер незрозуміло, чому співробітники міліції змінили свої початкові показання щодо того, як заявник одержав травми; медичні експерти не були допитані щодо вірогідності версій сторін про обставини нанесення травм; а також не були з'ясовані причини, чому затримання заявника не було зареєстровано. Суд ухвалив, що бездіяльність слідства може бути сприйнята як

"завзяте небажання... провести детальну перевірку обставин, викладених заявником ... [і прийняти] обґрунтоване рішення щодо його скарги ..."

23. Ще кілька разів розгляд припинявся у зв'язку з неможливістю виявлення винних, незважаючи на те, що всі необхідні міри були прийняті, і відновлювався після скарг заявника. У липні 2009 року (останній раз, коли сторони повідомляли Суд нову інформацію зі справи) розслідування все ще не було завершено.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

24. Відповідне національне законодавство можна знайти в рішенні у справі *Kozinets v. Ukraine* (no. 75520/01, §§ 39-42, 6 December 2007).

ПРАВО

I. ЗАЯВЛЕННЯ ПРО ПОРУШЕННЯ СТАТТЕЙ 3 І 13 КОНВЕНЦІЇ

25. Заявник скаржився, що він піддався нелюдському й принижуючому гідність поведженню з боку співробітників міліції під час допиту 20 квітня 2002 року, при порушенні статті 3 Конвенції. Він також скаржився на порушення статті 13 Конвенції у зв'язку з тим, що не було проведено ефективного розслідування його скарги на жорстоке поведження, і тому він не мав ефективного засобу правового захисту відносно зазначеного порушення.

26. Відповідні статті Конвенції говорять:

Стаття 3

"Ніхто не повинен піддаватися ні катуванням, ні нелюдському чи принижуючому гідність поведженню або покаранню".

Стаття 13

"Кожен, чий права й свободи, визнані в справжній Конвенції, порушені, має право на ефективний засіб правового захисту в державному органі, навіть якщо це порушення було зроблено особами, що діяли в офіційній якості".

27. Суд вважає, що буде доцільним розглядати скаргу заявника на неефективне розслідування його скарги на жорстоке поведження у рамках процедурного аспекту статті 3 Конвенції (див. *Kozinets v. Ukraine*, згадану вище, § 44).

A. Прийнятність

28. Уряд стверджував, що скарга заявника на жорстоке поведження передчасна, оскільки відповідне внутрішнє розслідування усе ще триває.

29. Заявник наполягав на тому, що розслідування неефективне, і тому він має бути

звільненим від зобов'язання очікувати його результатів.

30. Суд вважає, що заперечення Уряду піднімають питання, яке має бути розглянутим разом зі скаргою по статті 3 Конвенції на неефективність розслідування, і, відповідно, приєднує його до суті скарги заявника в цьому відношенні.

В. Сутність справи

1. У відношенні заявленого жорстокого поводження

31. За словами заявника, у матеріалах справи міститься достатньо доказів того, що його травми були нанесені співробітниками міліції під час незареєстрованої затримки у відділенні міліції. ЗОКРЕМА, Уряд не представив зрозумілої альтернативної версії того, як заявник одержав розглянуті травми.

32. На думку Уряду, неможливо оцінити правдивість тверджень заявника щодо жорстокого поводження з ним з боку співробітників міліції у квітні 2002 року, тому що внутрішнє розслідування в цьому відношенні ще не закінчене.

33. Застосовуючи загальні принципи, закріплені в його судовій практиці (див., наприклад, *Kozinets*, згадану вище, §§ 51-54 і *Spinov v. Ukraine*, no. 34331/03, §§ 44-45 і 49, 27 November 2008), до фактів теперішньої справи, Суд відзначає, що обидві сторони стверджують, що 20 квітня 2002 року заявник одержав кілька подряпин, численні забої по всьому тілу й переломи трьох ребер.

34. Хоча немає ніяких записів про стан здоров'я заявника до й після його зустрічі з міліцією в зазначений день, у світлі показань співробітників міліції (див. пункти 10 і 16 вище) і під час відсутності яких-небудь альтернативних версій Уряду, Суд вважає встановленим, що дані травми були отримані під час контактів заявника з міліцією.

35. Крім того, потрібно відповісти на запитання, чи були ці травми отримані, як стверджує заявник, під час його знаходження у відділенні міліції, і державні органи повинні відповідати за них у відповідності зі статтею 3 Конвенції, або, як стверджує Уряд, вони були отримані в результаті застосування пропорційної сили при затриманні заявника.

36. При оцінці версії подій, викладеної заявником (що він був побитий під час допиту у відділенні міліції), Суд вважає, що ряд фактів підтверджує цю версію. Слід зазначити, що допит заявника, який потенційно міг би привести до його карного переслідування за зберігання холодної зброї, відбувся під час відсутності основних процесуальних гарантій. ЗОКРЕМА, заявник був допитаний без адвоката. Його затримання не було зареєстровано за незрозумілих причин. Слід також зазначити, що співробітники міліції, які, у ході наступного розслідування, намагалися пояснити травми заявника його опором арешту, не висували проти нього обвинувачення в непокорі й звільнили його після допиту із приводу ножа.

37. Крім того, як відзначили національні суди, виклад заявником подій був докладним і послідовним протягом усього розслідування. Показання співробітників міліції, з іншого боку, були змінені після перекваліфікації травм заявника з "легких тілесних ушкоджень" в "тілесні ушкодження середньої ваги". ЗОКРЕМА, спочатку міліціонери стверджували, що заявник одержав ушкодження в результаті застосування бойових прийомів, щоб змусити його підкоритися, а згодом вони показали, що при спробі опору міліції він упав і одержав травми. Суд також відзначає, що вказівки національних судів про допит медичних експертів для встановлення вірогідності версій заявника й співробітників міліції, не були виконані (див. пункт 16 вище).

38. У підсумку, Суд, як і внутрішні судові органи, не може визнати, що численні ушкодження на різних частинах тіла заявника могли бути результатом застосування стримуючої сили при супроводі його у відділення міліції, без наявності яких-небудь

обґрунтувань цієї версії. Він відзначає, що, хоча сторонами не було презентовано ніяких переконливих доказів відносно характеру й ступеню застосування сили, що привела до травм заявника, розглянуті сукупно медичні свідчення, характер і розташування травм, послідовні показання заявника, відсутність доказів того, що при допиті заявника дотримувалися належні процесуальні гарантії, а також відсутність послідовності в поясненнях Уряду щодо походження травм заявника, викликають сильну підозру, що ці ушкодження могли бути нанесені співробітниками міліції під час допиту заявника.

39. Беручи до уваги обов'язок держави відповідати за шкоду, заподіяну особам, що перебувають під його контролем, Суд вважає, що нездатність виявити конкретних державних службовців, винних у застосуванні насильства відносно заявника в цьому випадку, не звільняє державу від відповідальності в рамках Конвенції (див., наприклад, *Afanasyev v. Ukraine*, no. 38722/02, § 66, 5 April 2005; *Vergelskyu v. Ukraine*, no. 19312/06, §§ 108-110, 12 March 2009, і, навпаки, *Spinov*, згадане вище, §§ 48-54, 27 November 2008 і *Drozd v. Ukraine*, no. 12174/03, §§ 60-62, 30 July 2009).

40. Суд дійшов висновку, що заявник піддавався нелюдському й принижуючому гідність поведженню під час порушення статті 3 Конвенції.

2. У відношенні ефективності розслідування скарг заявника на жорстоке поведження

41. Заявник стверджував, що розслідування його скарг було формальним, тому що влада не прагнула залучати співробітників міліції до відповідальності за застосування насильства.

42. На думку Уряду, влада зробила все від неї залежне, щоб розслідувати скарги заявника на жорстокий поведження.

43. Суд вважає, що, якщо особа подає обґрунтовану скаргу на жорстоке поведження з боку представників державної влади при порушенні статті 3, це положення, у комбінації із загальним обов'язком держави по статті 1 Конвенції, побічно вимагає проведення ефективного офіційного розслідування (див. *Assenov and Others v. Bulgaria*, judgment of 28 October 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-VIII, p. 3290, § 102).

44. Що стосується обставин даної справи, Суд відзначає, що заявник одержав переломи декількох ребер і численні забої, і подав скаргу на жорстоке поведження проти співробітників міліції в перший робочий день після даного інциденту. У результаті наступного розслідування, яке тривало більш восьми років, обставини нанесення йому травм не були встановлені, і особи, відповідальні за них (якщо такі є), не були притягнуті до відповідальності.

45. Суд далі відзначає, що розслідування кілька разів завершувалося або призупинялося, тому що обвинувачення не могло виявити доказів неправомірних дій співробітників міліції або встановити інших порушників. Ці рішення були згодом скасовані наглядовими прокурорськими й судовими органами, які посилалися на те, що слідчі органи не використовували всіх наявних можливостей. У своїх рішеннях прокурорські й судові органи прямо вказували заходи, які могли б бути прийняті, а також відзначали, що попередні інструкції не були повністю виконані (див. пункти 11, 16, 18 і 22 вище). Незважаючи на це, розслідування ще кілька раз припинялося практично на тих же підставах, що й раніше, без прийняття подальших істотних заходів. Ця ситуація привела до прийняття Личаківським судом рішення, що слідчі органи виявили "зав'язе небажання" встановити реальні обставини справи (див. пункт 22 вище).

46. Як впливає з матеріалів справи (див. пункт 19 вище), подальший збір доказів був практично неможливим через те, що пройшло занадто багато часу. ЗОКРЕМА, свідки вже не могли згадати подробиць подій. При таких обставинах Суд не має підстав вважати, що ще один цикл допитів зможе усунути наявні недоліки й зробити слідство ефективним.

47. Суд вважає, що фактичні обставини розслідування скарги заявника на жорстоке поведження у цьому випадку аналогічні обставинам у ряді недавніх справ, у яких він визнав порушення (див., наприклад, *Mikheyev v. Russia*, no. 77617/01, §§ 112-113 і 120-

121, 26 January 2006; *Kobets v. Ukraine*, no. 16437/04, §§ 53-56, 14 February 2008; *Vergelskyu*, згадане вище, § 102).

48. У світлі обставин даної справи й враховуючи свою практику, Суд дійшов висновку, що в цьому випадку мало місце порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з неефективним розслідуванням скарги заявника на жорстоке поводження при утриманні під вартою. Звідси випливає, що попередні заперечення Уряду (див. пункт 28 вище) повинні бути відхилені.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

Стаття 41 Конвенції говорить:

"Якщо Суд вирішує, що мало місце порушення Конвенції або Протоколів до неї, а внутрішнє право Високої Договірної Сторони допускає можливість лише часткового усунення наслідків цього порушення, Суд, якщо буде потреба, присуджує справедливу компенсацію потерпілій стороні".

A. Шкода

50. Заявник вимагає виплатити йому 150000 євро в якості компенсації нематеріальної шкоди.

51. Уряд вважає цю вимогу надмірною і необґрунтованою.

52. Суд вважає, що заявник повинен був переживати тугу й страждання у зв'язку з обставинами, що привели до встановлення порушення Конвенції. Ухвалюючи рішення на справедливій основі, Суд присуджує виплатити заявникові суму 10000 євро в якості компенсації нематеріальної шкоди.

B. Витрати

53. Заявник вимагає виплатити йому 1500 євро в якості компенсації судових витрат, завданих у національних судах і в Суді. У підтримку своєї вимоги він представив рахунок, виписаний п. Таратулою у травні 2009 року за 150 годин юридичної допомоги, зробленої між 2005 і 2009 роками у зв'язку з "кримінальним розглядом, у якому він був потерпілим" і його "представленням в Європейському Суді із прав людини".

54. Уряд відзначив, що дана вимога необґрунтовано. ЗОКРЕМА, заявник не надав конкретного переліку послуг, зроблених йому п. Таратулою у ході внутрішніх розглядів і розглядів у рамках Конвенції.

55. ВІДПОВІДНО до прецедентного права Суду, заявник має право на відшкодування витрат тільки в тій мірі, в якій доведено, що вони фактично були завдані, були обов'язковими й розумними. Беручи до уваги вищезгадані критерії й документи, наявні в його розпорядженні, Суд вважає заявлену суму розумною. Враховуючи, що заявник був звільнений Судом від оплати юридичної допомоги в розмірі 850 євро, Суд присуджує виплатити заявникові 650 євро в якості компенсації витрат.

C. Пеня

56. Суд вважає розумним, що пеня повинна бути заснована на граничній кредитній ставці Європейського Центрального Банку, до якої потрібно додати три процентні пункти.

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Постановляє* приєднати до суті справи заперечення Уряду відносно вичерпання внутрішніх засобів правового захисту у зв'язку зі скаргою заявника по статті 3 Конвенції на наявне жорстоке поводження з ним з боку співробітників міліції, і

відхиляє їх після вивчення суті скарги;

2. *Оголошує* заяву прийнятною;

3. *Постановляє*, що мало місце порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з жорстоким і нелюдським відношенням;

4. *Постановляє*, що мало місце порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з неефективним розслідуванням скарги заявника на жорстоке поводження;

5. *Постановляє*:

(a) Держава - відповідач повинне виплатити заявникові, протягом трьох місяців з дати, коли судовий рішення стане остаточним у відповідності зі Статтею 44 § 2 Конвенції, 10000 (десять тисяч) євро в якості компенсації нематеріальної шкоди й 650 (шістсот п'ятдесят) євро в якості компенсації витрат , плюс будь-які податки, які можуть бути нараховані на цю суму, у якості компенсації нематеріальної шкоди, у перерахуванні в національну валюту держави - відповідача за курсом, що діє на день виплати;

(b) з моменту закінчення вищезгаданих трьох місяців до виплати, на вищевказану суму нараховується пеня, що дорівнює граничній кредитній ставці Європейського Центрального Банку в цей період, плюс три процентні пункти;

6. *Відхиляє* частину інших вимог заявника щодо компенсації.

Складене англійською мовою й зареєстровано в письмовій формі 4 листопада 2010 року, відповідно до Правил 77 §§ 2 і 3 Регламенту Суд

Клаудія Вестердйк Секретар

Пеер Лоренсен Президент
